

ЈОВАН ЧАЂЕНОВИЋ

КЊИГА О ВИЈЕТНАМУ РАДОЊЕ ВЕШОВИЋА

Пјесник тешко може у лирској форми, и само у томе облику, да изрази своје мисли, осјећања, доживљаје, искуства и идеје које стекне, до којих дође у току свога живота. Зато многи користе и друге облике изражавања. С друге стране, пјесниково виђење, доживљај и објашњење свијета у коме живи, и са којим је у интерактивном односу, повезано је са његовим стваралаштвом. Зато су многи лиричари писали књижевна писма, дневнике, медитативне записе, есеје и друге прозне облике.

Радоња Вешовић је написао књигу путописне прозе о Вијетнаму, у коме је боравио новембра 1974. године, дакле, прије двадесет година. Књига *Мач шио мачеве сијече* (Београд, 1977) рекло би се да није настала "по задатку" да би се могло закључити: да је Вешовић боравио у некој другој егзотичној земљи, да би о њој написао књигу. Вешовићев одлазак у Вијетнам настао је, могло би се рећи, као "избор по сродности", јер је у тој земљи нашао отјелотворење својих идеја о социјализму и слободи. Вијетнам је у пјеснику пробудио, тачније интензивирао већ усвојене идеје, мисли, емоције.

Боравио је у Вијетнаму када је та земља била још у ранама, америчка солдатека се већ била повукла, али је на југу оставила маринетску државу коју су Хо Ши Минови војници убрзо разбили и уништили.

Двадесет година трајао је вијетнамски рат против америчких интервенциониста. И у томе периоду одиграла се трагедија једног народа, каквих, можда, по жестини сукоба, по степену разарања и уништавања свега живог и кориснога за људски живот, у новијој историји није било! То је била борба на живот и смрт, како је фигуративно речено, борба између "крда слонова и ројева комараца". Бројним подацима и богатом грађом писац је илустровао огромну моралну и оружану несразмјеру међу сукобљеним странама, бескрајну интер-

венционистичку снагу Америке и неизмјерну одбрамбену упорност, убојитост, довитљивост и пробојност Вијетнамаца.

Књига садржи мноштво информација о томе рату. На примјер, податак да је америчка авијација бацила на ту земљу седам пута више бомби него што је бачено на Европу у току Другог свјетског рата, а Европа је, објашњава аутор, преко тридесет пута већа од Вијетнама! Или други податак о стравичности тога ратног, рушилачког оркана: на Вијетнам су САД сручиле количину експлозива и жељеза веће разорне снаге од 500 атомских бомби величине оних које су бачене на Хирошиму и Нагасаки!

У књизи су дати бројни подаци о страдању народа од бомбардовања, што се граничи са невјероватним. Тако, нпр. село Дик Ним бомбардовано је близу 1300 пута, од тога шеснаест пута ваздушним тврђавама Б52!

Можда нема смисла даље наводити бројеве, податке којих у књизи има много, јер су они, за обично размишљање и резонување, готово ирационални. Требало је видјети спржену и разрушену земљу, прекопане градове, осакаћен народ и друге посљедице, и то представити, прво себи па другима, као што је учинио Вешовић. Писац се дивео вијетнамском отпору и побједи, настојао је да објасни "тајну вијетнамског ратног генија".

Не само бомбе, Американци су из авиона бацали на пиринчана поља јајашца паразита неке биљне штеточине да униште усјеве. Испробавали су разна оружја, као метеоролошко од 1963. године.

Вијетнамци су предузимали све што су могли да се заштите од пакла са неба, са мора и са копна. У томе су им помагали Кинези, Руси и други. Организовали су протвваздушну одбрану, штитили су важније објекте, па су оборили на стотине авиона, ако је вјеровати званичним подацима које Вешовић наводи. Поред тога, многе фабрике и радионице преселили су из градова у дунглу и сакрили их по шумама, пећинама и под земљом.

Двадесетогодишњи рат у Вијетнаму водиле су владе Трумана, Ајзенхауера, Кенедија, Џонсона и Никсона. Никад у историји, пише Вешовић, није било стављено у службу злочина и разарања толико научних капацитета, средстава и добара као у рату у Вијетнаму.

Тај рат је био прљав и неморалан, бруталан и нечовјечан, па се по многим одликама поређује са нацистичким сатирањима народа, што је у књизи на више начина показано. И после јигосања Хитлерових логора, Американци су ограђивали жицом читава села и насеља, и у њима оснивали мучилишта која се, по патолошким поступцима према ухапшеним Вијетнамцима, могу поредити са нацистичким! Поред многих звјерстава која су иследници примјењивали, писац спомиње "третман" за који, мислим, многи наши читаоци нијесу знали. Он се састоји у томе што су мучитељи пробијали ухваћеним Вијетнамцима

кољена бушилицом и у рупе на зглобовима увртали завртње, затим су их вјешали о гвоздене куке причвршћене у кољенима!

И у овом рату коришћена је стратегија лажног медијског приказивања догађаја и народа, коју писац назива "америчким империјалистичким лажима", што се богато остварује и у наше вријеме против српског народа! Ту активност САД су развиле до неслућених размјера. С друге стране, по ауторовим ријечима, Америка је против Вијетнама употријебила "амерички начин живота", у који спадају богати излози, барови, јавне куће, порно филмови, коцка, дрога и сл.

Посљедице америчке агресије на Вијетнам су несагледиве и непроцјењиве: од сваких десет хиљада људи, седам хиљада је са тешким посљедицама. И након престанка рата људи су масовно страдали од заосталих мина и бомби, од посљедица тровања тла, све до рађања наказа.

Писац је доживио Вијетнам као необичну земљу, са друге стране глобуса. То је мјестимично лијепа, чак чаробна земља као створена за сликаре и пјеснике, једно од чуда свијета! Али, у исто вријеме, то је земља сурова и опасна: покривају је огромне џунгле, ријеке и воде, из ње се издижу стрме планине. Иако земља плива на води, оскудијева у води за пиће. Људе угрожавају разне опасности. "Видио сам огромне "бое", крволочне пантере, зелене змије отровнице, и пијавице како падају с лишћа по лицу, врату и прсима... и црне што се из траве лијепе за ноге, и једне и друге сишу крв."

На почетку књиге аутор је поставио задатак да одговори на питање: какав је то народ. О народу је сакупио мноштво информација, о његовој невјероватној старини од четири хиљаде година, о ратничкој историји, о фантастичној упорности и издржљивости у ослободилачким ратовима. У Вијетнаму су буне и ратови вођени деценијама, вјековима. Генерације су се рађале, бориле и умирале у току ратова!

У поређењу са Европљанима, Вијетнамци немају готово ништа слично сем невиђене храбрости, борбености, довитљивости која има хиљадугодишњу традицију. Најчешће живе у кућицама од трске, иду боси, у сандалама или на бициклима. Често су гладни, али не ропћу на своју судбину, не жале се на мукотрпан живот, покоравају се чврстој дисциплини власти. У тој земљи човјек је значајан више као честица цјелине, као сегмент масе, као завртањ организације, када је у функцији остварења замисли вођства, а не као индивидуалност.

У трагању за објашњењем необичне борбености, храбрости вијетнамског народа, Вешовић налази узроке у дугој историји народа. Историју Вијетнама чини десет вјекова кинеског и монголског феудалног ропства, сто година француског колонијализма, јапански фашизам, а онда рат против Француза и Американаца. Као ријетко који народ, богат је бунама, само у XVIII вијеку имали су десетак великих узастопних сељачких устанака против сјеверне династије Чињ, неке буне су трајале до тридесет, па и четрдесет година. Зато писац

каже да историја Вијетнама од четири миленијума личи на бајку у којој је главни јунак народ.

У току изношења запажања и сазнања о тој далекој земљи писац тражи и налази сличности и везе између Вијетнама и Југославије. Сродности налази у новијој ослободилачкој борби, у југословенској и вијетнамској револуцији. Због те сличности, коју су и други запазили, Вијетнам су називали "азијском Југославијом". Обје земље су се прославиле борбом против далеко надмоћнијих непријатеља: Југославија против италијанског и њемачког окупатора, Вијетнам против француских и америчких неоколонијалиста. У закључку, писац каже да је то нама "по души" веома сродан "партизански народ".

Истина, докази за ту тезу нијесу изразити и бројни. Писац је нашао руком преписану Горанову *Јаму* на француском језику, затим неке наше партизанске пјесме, као "Друже, твоја кућа гори" и сл. (Истина, када је књига писана Југославија је била на ногама, а сада је у гробу! Зато се више не могу вршити таква поређења између двије далеке земље, а питање је јесу ли се могле поређивати и раније!)

Аутор често наглашава свјетски значај пораза америчке војне силе и, напоредо са тим, далекосежни значај побједи вијетнамског народа. Побједу Вијетнама писац доживљава као своју, југословенску, свјетску, јер он схвата борбу Вијетнамаца као наставак борбе међународног пролетаријата која је почела, или се најјаче огласила, у октобарској револуцији, у шпанском грађанском рату, у кинеској револуцији, у југословенском ослободилачком рату и др. Пјесник одлази из Вијетнама са увјерењем да је остварен, ако не и коначан, а оно узоран облик револуционарне организације друштва, у рати у и миру, у борби и раду, да је нађена заштита од деформација којима су подложна социјалистичка друштва након насилног преузимања власти од буржоазије. У томе је аутор сигуран: "Социјализам је добио незадрживост планинског тока и широког корита којим се сав живот пробио у нова љепша прострaнства. И нема те силе која би се тим новим матицама могла супротставити, а да се убрзо не нађе на дну..."

У том духу писац сматра да је Вијетнам онај коначни ослонац за покретање свијета напријед, Архимедова упоришна тачка! Али оно што је непобитно, речено је у сљедећем наводу: "У свијету последије вијетнамске побједи нама више малих народа." Вијетнам је охрабрио мале народе да се бране од нападача без обзира на њихову моћ и премоћ, да се уздају у своје снаге, да их мобилишу и истрају у борби за слободу. Вијетнам је примјер који и данас дјелује на свијет након двије деценије, он је подстрек народима да се боре на својој земљи, у својим шумама, планинама и кањонима, под својим небом, да не губе наду и побједу. Услов је да се мали народи "вијетнамски организују".

Мало је књига које су написане са толико љубави, одушевљења и неке стамене вјере. Писац је задивљен и зачуђен борбеношћу, издржљивошћу, дисциплином и вјештином ратовања коју су Вијетнам-

ци изградили и испољили у рату са Французима и Американцима. Да изрази своје дивљење, писац употребљава јаке изразе, као што су *чудо*, *бајка*, *надљудски хероизам*: "вијетнамско чудо", "најљепше могуће чудо вијека", "црвена бајка борбе и побједе", и сл.

Похвала Вијетнаму оснажена је чињеницом што је писац као борац Прве пролетерске бригаде прошао многа ратишта у нашој земљи, па је стекао огромно револуционарно и ратничко искуство. О томе је написао књигу (*Колона и видици*, 1971).

Понесен одушевљењем, писац изражава огромну вјеру у будућност Вијетнама јер у томе народу налази, поред изузетног ратничког духа, велику радну, стваралачку способност. Још у току рата, у предаху борбе, борци узимају алатке да из своје сурове земље извуку плодове за преживљавање народа.

Али, на жалост, ослобођење земље народу није донијело жељену слободу и просперитет, што је било природно очекивати, а што у књизи није споменуто јер излази из њеног временског оквира. Вијетнам је заузео дио сусједне Камбоџе и са њом се заплео у рат. Такође, због лошег економског стања које је дуго трајало, велики број Вијетнамаца напустио је земљу и отиснуо се дункама на морску пучину, у неизвјесност, гдје су их пресријетале гусарске банде, пљачкале и убијале.

Након двије деценије од настанка књиге може да се каже да неки слојеви дјела, у првом реду идеолошки, нијесу издржали провјеру времена, нијесу се остварила пишчева предсказања за будућност, јер су велики догађаји, који су се одиграли у неколико претходних година, потресли и накривили свијет, што није могао да наслути никакав мислилац, па ни писац ове књиге.

Али без обзира на ту примједбу, овакву књигу, која садржи пјесничку афирмацију борбе за националну слободу, није написао ни један наш писац. Њу ће читати људи и после је много година.

Jovan Čađenović

THE BOOK ON VIETNAM BY RADONJA VEŠOVIĆ

Summary

Radonja Vešović wrote a book on Vietnam - *A Sword Above All Other Swords*, published 1977. He spoke of the country, people, history, and particularly of the struggle of the Vietnamese against French and American interventionists. He depicted the magnificent victory of the Vietnamese and unbelievable brutality of the American armed force. The poet is expressing his hope that a humanitarian and free society will be established in liberated country.

